

היום נלמד בעזרת ה':

יבמות דף עח

(המשך מעמוד קודם)

למדנו במשנה שלדעת רבנן גם מצרית אסורה עד שלוש דורות, אבל לדעת רבי שמעון מצרית נקבה מותרת מיד משום קל וחומר מעמונית (שהזכר העמוני אסור לעולם ובכל אופן העמונית מותרת מיד). ורבנן אמרו לו שיש להם תשובה על הקל וחומר.

עריות יוכיחו: אדם אסור להתחתן עם צאצאיו עד שלושה דורות (בת ונכדה, אבל נינה מותרת). ובכל אופן התורה לא התירה את הנקבות מיד (כלומר אין הבדל בין בת של ביתו לבת של בנו)?

ממזר יוכיח: שאסור לעולם ואין חילוק בין בנים לבנות, ואפילו שאין בו איסור כרת.

מה להצד השווה שבהן שכן יש בהן צד כרת: כלומר בעריות יש כרת, וממזר יצירתו היתה בכרת. מה שאין כן להתחתן עם מצרית.

ורבנן מחלל דחייבי עשה: רבנן לומדים מ'חלל' שבין זכר ובין נקבה אסורים. מדובר בחלל הבא מכהן גדול שנשא אנוסה ומפותה, האסורה עליו בעשה, וכדעת רבי אליעזר בן יעקב הסובר שבחייבי עשה הולד ממזר.

וכלומר, רבנן טוענים לרבי שמעון: עריות יוכיחו כנ"ל, ואין לפרוך שהם בכרת, שהרי חלל יוכיח שאינו בכרת.

ומאי לא כי: מה הפירוש של דברי רבי שמעון שאמר במשנה 'לא כי וכו'?

מקרא מסייעני בנים ולא בנות: "בְּנִים אֲשֶׁר יוֹלְדוּ לָהֶם דֹּר שְׁלִישִׁי יָבֵא לָהֶם בְּקֵהָל יְהוָה".

הכתוב תלאן בלידה: כלומר ואין הבדל אם נולד זכר או נקיבה.

(המשך בדף הבא ↓)

יוצא לאור ע"י:

"אור הספר התורני" הוצאה לאור

052-7628377

להצטרפות:

mabatladaf18@gmail.com

052-342-4473

אי לאו דאמר רבי יהודה..לא מצא ידיו ורגליו: כלומר אם רבי יהודה לא היה סובר שגם בנות אסורות, הוא לא היה יכול להסתדר עם דברים שאמר בעצמו במקום אחר. שהרי רבי יהודה סובר שקהל גרים נחשב "לקהל", וממילא אם מצרית היתה מותרת מיד, לא היה למצרי עם מי להתחתן, שהרי כל הגרים היו אסורים לו, והיאך יכול היה להתיר את הדור השלישי שלו?

דלמא דאי עבר ונסיב: הגמרא דוחה: התורה מדברת על מקרה שהמצרי עבר עבירה והתחתן.

דאי - לא כתב קרא: התורה לא מדברת על מקרים של אדם שעבר ועשה בעבירה. אך הגמרא מקשה: מממזר שהתורה כתבה שהוא לא יבוא בקהל והרי כל יצירתו היתה בעבירה? ומתוצאת: שהתורה כותבת רק איסורים שנובעים מעבירה, אך לא היתרים שנובעים ממנה. וממילא לא יתכן שתכתוב שמצרי שלישי מותר בקהל על ידי עבירה.

הרי מחזיר גרושתו: לאחר שהתחתנה עם איש אחר, שבעלה הראשון עבר עבירה, והתורה כותבת שבנו שנולד ממנה מותר "לא יוכל בעלה הראשון אֶשֶׁר שְׁלַחָה לְשׁוּב לְקַחְתָּהּ לְהָיוֹת לוֹ לְאִשָּׁה אַחֲרֵי אֶשֶׁר הִטְמְאָה כִּי תִוְעֶבֶה הוּא" ודורשים 'היא תועבה ולא בניה'? הגמרא מתרצת: שם עיקר הפסוק בא ללמד על עצם האיסור של מחזיר גרושתו לאחר שהתחתנה.

ת"ר אם נאמר בנים: מדוע בפסוק המדבר על גרים מצריים נאמר גם לשון 'בנים' וגם לשון 'דורות': "**בְּנִים אֶשֶׁר יִנְלְדוּ לָהֶם דֹּר שְׁלִישִׁי יָבֵא לָהֶם בְּקֵהֶל יְהוָה**"?

אם היה נאמר רק לשון 'בנים' היינו סבורים שהכוונה לבנים שנולדו לגר המצרי, שהבן הראשון והשני שלו פסולים והשלישי כשר לבוא בקהל. ואם היה נאמר רק 'דורות' היינו סבורים שהפסוק מדבר לדור יוצאי המדבר, שהדור שלהם והדור הבא אסורים במצרי, אבל הדור השלישי שלהם יהא מותר במצרי ואפילו ראשון. (ופירוש הפסוק: דור שלישי שלכם יבוא להם למצרים בקהל).

להם: בפסוק הנ"ל נאמר פעמיים "לָהֶם". אחד ללמד שמונים את הדור הראשון מהגר בעצמו (ולא מהבן שלו). והשני ללמד שהולכים אחריהם לפסול את הולד כשהתחתנו עם ישראלים, בין אם האב מצרי והאמא ישראלית, ובין אם האמא מצרייה והאבא ישראלי.

ואיצטריך: כאמור לומדים מ'לָהֶם' שמונים את הגר הדור הראשון. ואילו היה כתוב רק 'יִלְדוּ' היינו סבורים להתחיל למנות רק מבניהם. אמנם צריך את 'יִלְדוּ' ללמד שמצרית מעוברת שהתגירה הולד שנולד לה לאחר הגירות נחשב לדור שני.

ואיצטריך למכתב 'לו' גבי ממזר: "גַם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבֵא לוֹ בְּקֵהל יְהוָה" ללמד שהולכים אחר הפסול של הממזרות בין אם זה האב או האם, ואי אפשר ללמוד זאת ממצרי. משום שבמצרי יש חומרא שבא מטיפה פסולה - גוי, ואילו ממזר בא מיהודי. מאידך ממזר אסור לבוא בקהל לעולם, ואילו מצרי מותר לאחר שלוש דורות.

מצרי שני שנשא מצרית ראשונה: בנם נחשב כבר לשלישי. משום שהולכים אחר האב ולא אחר האם.

יכולין ממזרים ליטרה: להכשיר את זרעם. על ידי שיתחתנו עם שפחה והבנים שיוולדו להם יחשבו לעבדים, ולאחר שישחררו אותם הם יהפכו לישראלים כשרים. משמע שהולכים אחר האם ולא אחר האב (כי אחרת גם בני השפחה היו צריכים להיות ממזרים)?

מנימין גר מצרי: מנימין היה גר מצרי והוא אמר שהוא ישיא את בנו השני עם מצרית שניה בכדי שנכדו יהא מותר לבוא בקהל. אך מדוע לא יוכל להשיא את בנו מצרית ראשונה, והרי רבי יוחנן אמר שהולכים אחר האב?

הגמרא מתרצת שבאמת רבי יוחנן אמר לתנא ששנה את הברייתא הזו שיגרוס בדברי מנימין 'מצרית ראשונה'.

כי אתא רב דימי: זו דעה אחרת בשם רבי יוחנן: שהולכים אחר האם.

הפריש חטאת מעוברת וילדה: יוכל לבחור את האם לקרבן והולד ירעה עד שיסתאב, או להיפך לבחור את הולד והאם תרעה עד שתסתאב. כל זה מובן אם נסבור 'עובר לאו ירך אימו' (= העובר אינו כאחד מאיבריה של האם) שאז נמצא שהוא הפריש שתי חטאות שונות לאחריות. כלומר אדם שחייב להביא קרבן חטאת והפריש לשם כך שתי חטאות, אחת להקרבה והשניה ליתר ביטחון למקרה שתאבד אחת מהן - את האחת יקריב והשניה תרעה עד שיפול בה מום (ותימכר ובכספה יקנו קרבנות עולות נדבה לקיץ המזבח).

אבל אם נסבור ש'עובר ירך אימו' נמצא שהוא הפריש רק חטאת אחת (כי העובר הוא כאחד מאיבריה של האם) ולאחר מכן ילדה החטאת שדין הולד למיתה. ואם כן איך אמר רבי יוחנן שהולכים אחר האם המצרית?

א"ל (= אביו) דלמא שאני התם: כי ישנו פסוק מיוחד במצרי.

א"ל (= רב דימי) קרקפנא: אדם חשוב! ראיתי את ראשך בין עמודי בית המדרש כשאמר רבי יוחנן את השמועה הזו. וכלומר שלא אמרת זאת מעצמך.

נכרית מעוברת שנתגיירה בנה אין צריך טבילה: מדוע? והרי הולכים אחר האב (מלבד במצרי שהולכים אחר האם משום הפסוק) ואביו גוי, ואם כן הוא צריך טבילה כגרי?

דבר תורה: הלכה למשה מסיני שרק חציצה כזו שהיא א. על רובו של הגוף ב. והאדם מקפיד על כך - חוצצת בפני הטבילה. אבל אם חסר אחד מהתנאים אינה חוצצת. אמנם רבנן גזרו על חציצה ברוב הגוף אף שאינו מקפיד עליה משום שלא יבואו להתיר גם במקרה שהאדם יקפיד עליה. (וכן גזרו על חציצה שמקפיד עליה אפילו במיעוט הגוף משום שלא יבואו להתיר גם במקרה שהיא תהיה ברוב הגוף). אלא שכאן יש לומר שהעמידו רבנן את דבריהם על דין דאורייתא, ולכן הטבילה של האם עולה גם לעובר משום שהעובר אינו מקפיד בחציצה של גוף האם בין המים לבינו.

דהיינו רביתיה: כך דרך גידולו, ולכן אין גופה של אימו חוצץ.

מניין לאחד מן האומות: בני ישראל נצטוו לא לחיות כל נשמה מז' אומות. אבל אם אחד משאר אומות שבעולם בא על אחת מז' אומות - בנו אינו חייב מיתה ומותר לקנותו לעבד. דין זה נלמד מהפסוק "וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשְׁבִים הַגֵּרִים עִמָּכֶם מִהֶם תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲנֹכֶם עִמָּכֶם אֲנֹכֶם הוֹלִידוּ בְּאַרְצְכֶם" כלומר אם באו תושבים חדשים לארץ מחו"ל והולידו ילדים מבנות ז' עמי הארץ אתם יכולים לקנותם לעבדים.

יכול אפילו: אבל אי אפשר לפרש את הפסוק הפוך: שהלך אחד מבני ז' אומות לחו"ל כתושב חדש וילד שם מבנות שאר העמים שבנו מותר - משום שכתוב 'אֲנֹכֶם הוֹלִידוּ בְּאַרְצְכֶם' דהיינו מבנות ארצכם. (כי דרך האישה לגור בארץ מולדתה והאיש הוא זה שהולך לארץ אחרת ומתחתן איתה שם).

אילימא במצרי שנשא עמונית: הרי הוא כשר מהלימוד 'עמוני ולא עמונית'. אלא מדובר בעמוני שנשא מצרית שהולד נהיה פגום ביותר, כלומר אם הוא זכר הוא נחשב לעמוני שאסור לעולם, ואם הוא נקבה הוא נחשב למצרית שאסורה עד שלוש דורות.

משנה: נתינים: הגבעונים שהתגירו בעורמה בזמן יהושע בן נון, ונתנם יהושע שיהיו עבדים חוטבי עצים ושואבי מים.

נמרא: אמר ריש לקיש: ממזרת מותרת לאחר עשר דורות, משום שאנו לומדים גזרה שווה מעמוני ומואבי - שנאמר בעמוני ומואבי "לא יבא עמוני ומואבי בקהל יהוה, גם דור עשירי לא יבא להם בקהל יהוה עד עולם", ונאמר בממזר "לא יבא ממזר בקהל יהוה, גם דור עשירי לא יבא לו בקהל יהוה", וכשם ש"עשירי" הכתוב בעמון ומואב הוא "עד עולם" (= שאסורים לעולם ולא רק עד דור עשירי) כך "עשירי" הכתוב בממזר הוא "עד עולם", וכשם שבעמוני ומואבי הנקבות מותרות ורק הזכרים אסורים, כך בממזר הנקבות מותרות לאחר עשר דורות.

אי מה להלן מיד וכו': כלומר אם אתה לומד גזרה שווה מעמוני ומואבי, הרי כשם שהנקבות שלהם מותרות מיד כך על ממזרת להיות מותרת מיד, ומדוע אתה מתיר אותה רק לאחר עשר דורות?

תשובה: הגזרה שווה מועילה רק מדור עשירי והלאה, שהרי עד עשר דורות התורה אמרה במפורש שממזר אסור לבוא בקהל, ואי אפשר ללמוד מעמוני ומואבי שכשם שהנקבות שלהם מותרות כך ממזרת מותרת, שהרי "ממזר" משמעותו 'מום זר' ואפילו נקבות, אבל מדור עשירי והלאה שאנו לומדים ממזר מעמוני ומואבי בגזרה שווה (שהרי הפסוק אומר רק "דור עשירי" ואנו לומדים שממזר אסור לעולם בגזרה שווה כנ"ל), הרי שהגזרה שווה מועילה להתיר נקבות כמו בעמוני ומואבי.

דון מינה ומינה: כשלומדים דבר בגזרה שווה לומדים את הכל. וממילא אם לומדים ממזר בגזרה שווה מעמוני ומואבי, הרי כשם שעמוני ומואבי הזכרים אסורים לעולם ולא הנקבות כך ממזר זכר אסור לעולם וממזרת מותרת לאחר עשר דורות.

דון מינה ואוקי באתרא: שלעניין מה שאיך יכול ללמוד מגופו תלמד מחבירו בגזרה שווה, אבל מה שאתה יכול ללמוד מגופו כיון שדינו מפורש, אל תלמד מחבירו. וממילא אנו אכן לומדים מעמוני ומואבי שממזר אסור לעולם, אבל מעמידים את הדין במקומו -

שבממזר התורה לא מבדילה בין זכרים לנקבות, ולכן ממזר אסור לעולם בין זכרים ובין נקבות.

מי יתן לי דור שלישי ואטהרנו: כלומר אי אפשר שיהיה לממזר דור שלישי. מוכח שהוא סבר שממזר לא נשאר חי, כלומר שהקב"ה לא משאיר אותו בחיים כדי שלא ישא אשה כשרה ויטמעו ישראלים כשרים בדורותיו.

דידיע חיי: ממזר שידוע לכולם שהוא ממזר, נשאר בחיים הוא ודורותיו, שכיון שכולם יודעים שהוא ממזר לא יטמעו בו. **דלא ידיע לא חיי:** ממזר שלא יודעים שהוא ממזר, לא נשאר בחיים אפילו הוא, כדי שלא ישא אשה כשרה. **דידיע ולא ידיע:** ממזר שיש בו ספק חי רק עד הדור השלישי שעד אז אנשים נזהרים בו, אבל לאחר מכן כיון שלא ברור האם הוא ממזר הרי שהדבר נשכח מהאנשים ויש חשש שיטמעו בו, ולכן אינו חי יותר.

ההוא דהוה בשבבותיה וכו': היה ממזר שגר בשכונתו של רבי אמי, והכריז עליו רבי אמי שהוא ממזר. היה אותו ממזר הולך ובוכה, אמר לו רבי אמי - חיים נתתי לך, שהרי אם לא היו כולם יודעים שאתה ממזר היית מת כיון שממזר לא חי, ועכשיו שהכרזתי עליך כולם יודעים שאתה ממזר ותמשיך לחיות.

נתינים דוד גזר עליהם: שלא יבואו בקהל, שנאמר **"הַגְּבֻעִים לֹא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה"** כלומר שאינם ראויים לבוא בקהל.

מאי טעמא גזר עלייהו וכו': לאחר שהיה רעב שלוש שנים, ה' גילה לדוד באורים ותומים שהרעב בא מחמת שלא הספידו את שאול כהלכה, ומחמת ששאלו המית את הגבעונים (= נתינים). אמנם באמת שאול לא המית אותם, אלא מתוך ששאלו הרג את יושבי נוב עיר הכהנים שהיו מספקים לגבעונים מים ומזון תמורת היותם חוטבי עצים ושואבי מים, לא היתה פרנסה לגבעונים, ולכן העלה עליו הכתוב כאילו הרגן.

קא תבע אל שאול שלא נספד כהלכה, וקא תבע על אשר המית הגבעונים? וכי הקב"ה תבע אותם על כבודו של שאול לא נספד כהלכה ועל חטאו של שאול בגבעונים? והרי אם שאול חטא מדוע תבע הקב"ה את כבודו?

תשובה: כן, שבמקום ששם דנים את האדם שם מזכירים את צדקתו.

אמר דוד, כבר עברו יותר מי"ב חדשים מאז ששאל נפטר (= עברו קרוב לשלושים שנה. רש"י), ואין זה דרך כבוד להספיד לאחר שכבר קיבלו תנחומים על המת, ולכן אי אפשר לתקן חטא זה, אבל את חטא הנתינים אפשר לתקן.

קרא דוד לגבעונים וביקש לפייס אותם, ואמרו לו שאינם תובעים משאול וביתו כסף או זהב אלא נפשות מזרעו של שאול, וביקשו שיתנו להם שבעה מבניו ויתלו אותם. ניסה דוד לפייסם ולא התפייסו, אמר דוד שכיון שאין בגבעונים את שלושת הסימנים שיש בעם ישראל - רחמנים ביישנים וגומלי חסדים, לכן אינם ראויים לידבק בעם ישראל, ומיד גזר עליהם שאסור להם לבוא בקהל, לכך שנאמר "וְהַגְּבֹעִים לֹא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה".